

“คนไทยเหมือนไก่อยู่ในขงจิกตีกันรำไป”

วิธีออกจาก “ขง”

ศ.นพ.ประเวศวะสี

มีผู้กล่าวว่า“คนไทยเหมือนไก่อยู่ในขง”จิกตีกันรำไปทั้งๆที่จะถูกนำไปเชือดหมดทุกตัวแต่ถึงจะจิกตีกันจนเลือดตกยางออกหรือล้มตายก็ออกจากขงไม่ได้เพราะ“ขง” คือโครงสร้างอันแน่นหนา

คนไทยติดอยู่ในโครงสร้างอะไรที่เปรียบประดุจ “ขง” ที่กักขังคนไทยไว้ให้จิกตีกันที่สังคมไทยขัดแย้งดิ้นรนต่อสู้กันมาเป็นเวลาเกือบ๑ศตวรรษคืออาการของความพยายามจะหาทางให้“บ้านเมืองลงตัว”ซึ่งถ้าลงตัวก็สงบสันติและพัฒนาไปสู่ความเจริญได้อย่างแท้จริงแต่ก็ยังไม่พบวิธีที่จะทำให้บ้านเมืองลงตัวจึงขัดแย้งกันเรื่อยมาโดยปะทุเป็นความรุนแรงหลายครั้งหลายครา

ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันหาให้พบว่าจุดที่จะทำให้บ้านเมืองลงตัวที่เห็นร่วมกันคืออะไรถ้าหาจุดนี้ได้ทุกฝ่ายก็จะมีเป้าหมายร่วมและร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่ความลงตัวที่บ้านเมือง

จุดนี้บัดนี้ไม่ยากแล้ว

เพราะเป็นเหมือนกันทั่วโลกปัญหาใหญ่และยากที่สุดของโลกในขณะนี้คือ“ความเหลื่อมล้ำ”ที่มากอย่างสุดๆอะไรที่เหลื่อมล้ำมากก็เสียสมดุลเมื่อเสียสมดุลก็ปั่นป่วนวุ่นวายรุนแรงทำนองเดียวกับการเกิดฟ้าผ่าแผ่นดินไหวภูเขาไฟระเบิดอันเกิดจากการเสียสมดุลของพลังความเหลื่อมล้ำเกิดจากปัญหาทางโครงสร้างหลายอย่างที่ถักทอกันอย่างแน่นหนาที่แม้แต่ประเทศที่เป็นต้นแบบของเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ยังเอาไม่อยู่เพราะทั้งสองประเทศก็เกิดความเหลื่อมล้ำสุดๆและมีปัญหาต่างๆตามมารวมทั้งปัญหาทางการเมืองอย่างยังไม่รู้จะหาทางออกอย่างไรเพราะเคยเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยและทุนนิยมเสรีเป็นคำตอบสุดท้ายจนมีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเชื่อว่ามันเป็นThe End of Historyแล้วแต่มันก็ไม่จริงมันมีอะไรที่ซับซ้อนและลึกกว่านั้น

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่พัฒนาไปพัฒนามาบัดนี้สังคมไทยได้ชื่อว่ามี ความเหลื่อมล้ำสูงเป็นที่๑หรือที่๓ในโลกความเหลื่อมล้ำก็กับการขาดความเป็นธรรมอยู่ในกันและกัน

ความเป็นธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ถ้าขาดความเป็นธรรมผู้คนจะไม่รักกันและไม่รักส่วนรวม

โครงสร้างที่ขาดความเป็นธรรมคือ “แข่ง” ที่กักขังคนไทยไว้ให้จิกตักกัน

โครงสร้างที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำสุดๆในสังคมไทยมีหลายมิติที่ถักทอกันอย่างแน่นหนา กลายเป็น “แข่ง” แห่งความไม่เป็นธรรมที่แข็งแกร่งประดุจขุนเขาที่ใช้แรงกระแทกเท่าใดๆ ก็แหวกออกไปไม่ได้มีแต่ต้องใช้ปัญญาทำความเข้าใจว่าโครงสร้างอันนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมคืออะไรบ้าง และจะคลายออกได้อย่างไร

การสร้างความเป็นธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชาติ ดังพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเมื่อแรกเสด็จขึ้นของราชที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

แผ่นดินเราต้องมีธรรมครองหรือมีความเป็นธรรมประโยชน์สุขของชาวสยามหรือคนไทยทั้งหมดจึงจะบังเกิด

การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำจึงควรเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ

ในกรณีทีมหมูป่า๑๓คนติดอยู่ในถ้ำหลวงที่จังหวัดเชียงรายอันโด่งดังไปทั่วโลกคนไทยทั้งหมดรวมใจก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภทมุ่งมั่นร่วมกันให้เพื่อนร่วมชาติรอดชีวิตปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นอะไรแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจซึ่งอาจเรียกว่า**“หัวใจของความดีเป็นมนุษย์”** ที่เห็นใจ(Empathy)ในความทุกข์ยากของผู้อื่นและต้องการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์(Altruism)เมล็ดพันธุ์แห่งความดีนี้อาจถูกกลบฝังลึกอยู่ในหัวใจด้วยความคิดความเชื่อหรือการให้คุณค่าแก่สิ่งอื่นๆเหนือกว่าเช่นกฎหมายกฎระเบียบลัทธิอุดมการณ์หรืออะไรอื่นแต่มาบัดนี้เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ความซับซ้อนและในความซับซ้อนนี้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรงการคิดแบบเป็นข้างเป็นข้างหรือลัทธิอุดมการณ์ใดๆไม่มีพลังที่จะฝ่าความยากของความซับซ้อนออกมาได้แต่กลับทำให้ขัดแย้งและรุนแรงมากขึ้น

ถึงเวลาที่คนไทยจะต้องทำความเข้าใจว่า**การจะออกจากโครงสร้างอันซับซ้อนและยังต้องใช้ใจนำนั้นคือหัวใจของความเป็นมนุษย์**ที่ทุกคนมีซ่อนอยู่ในส่วนลึกของหัวใจดังกล่าวข้างต้น

ลัทธิอุดมการณ์การแบ่งเป็นข้างเป็นขั้วทำให้ถูกขั้วตรงข้ามจับไม่มีพลังที่จะทะลุความยากไปได้แต่หัวใจของความเป็นมนุษย์ก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภททำให้รวมใจกันได้และจะนำไปสู่การรวมปัญญาเป็นปัญญาร่วม(Collective wisdom)จึงจะฝ่าความยากไปได้ปัญญาของใครคนใดคนหนึ่งหรือพวกใดพวกหนึ่งไม่เพียงพอที่จะฝ่าความยากของสถานการณ์จริงที่ซับซ้อน

ในสถานการณ์ความเป็นจริงใหม่ที่ซับซ้อนและยากเครื่องมือเก่าๆ ที่เคยใช้ได้ผลในสถานการณ์เก่าเช่นอำนาจเงินวาทกรรมบริภาษกรรมหรือการใช้ความรู้สำเร็จรูปไม่ได้ผลแล้ว **เครื่องมือใหม่คือสังคมา-ปัญญานุภาพ**หรืออานุภาพแห่งสังคมาและปัญญาสังคมา-ปัญญานุภาพเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ(Interactive learning through action)ใน **สถานการณ์จริง**ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน(Transformation)แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดพลังทางสังคมาและพลังทางปัญญาอย่างมหาศาลที่ทำให้ฝ่าความยากไปได้

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัตินี้พอทำไปเรื่อยๆรักกันมากขึ้นยิ่งเชื่อถือไว้วางใจกันมากขึ้นยิ่งฉลาดมากขึ้นและฉลาดร่วมกันหรือถึงกับเกิดอัจฉริยภาพกลุ่ม(Group genius)พลังทางใจทางสังคมาและทางปัญญาอันมหาศาลที่เกิดขึ้นทำให้ฝ่าความยากของโครงสร้างที่ถักทอกันอย่างซับซ้อนไปสู่ความสำเร็จได้และเกิดความสุขร่วมกันประดุจบรรลุนิพพาน

โปรดอ่านข้อความในย่อหน้าข้างต้นซ้ำๆลึกๆนั่นคือการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน(Transformation)ที่เกิดไม่ได้จากการต่อสู้เชิงปฏิบัติแต่ก็มีคำถามต่อไปว่าแล้วฝ่ายต่างๆที่ต่อสู้ขัดแย้งถึงขั้นมองฝ่ายตรงข้ามเป็นศัตรูจะมาร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างไรดังที่ความพยายามเรื่องความปรองดองและสมานฉันท์ล้มเหลวมาตลอด

เรื่องนี้เมื่อมาถึงบัดนี้ไม่ยากแล้ว !

ด้วยเหตุผล๒ประการคือ

๑. **วิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองมาถึงทางตันแล้ว**ความขัดแย้งทางการเมืองเชิงเป็นปฏิกิริยาและกล่าวหากันได้เพิ่มความรุนแรงขึ้นจนไม่มีทางไปต่อไปเพราะไม่ว่าใครจะชนะหรือไม่มีใครชนะก็แก้ปัญหาของบ้านเมืองไม่ได้ขึ้นไปต่อแบบนี้ก็จะเข้าไปสู่การนองเลือดมโหฬารซึ่งไม่มีใครอยากเห็นแต่อยากพลิกสถานการณ์มากกว่าประเทศไทยเคยพลิกสถานการณ์อย่างทันทีทันใดมาแล้วด้วยการยุติการสู้รบกับ “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” ที่ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จับอาวุธต่อสู้อำนาจรัฐโดยใช้คำสั่ง๖๖/๒๕๒๓วิกฤตเมื่อมาถึงจุดพลิกผันเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะพลิกสถานการณ์ไปพร้อมกันทำสิ่งยากคือสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ

๒. **คนไทยได้สร้างทุนทางสังคมขนาดใหญ่รอไว้ล่วงหน้าเพื่อแก้วิกฤตครั้งนี้**เป็นเวลากว่า ๓๐ ปีที่คนไทยจำนวนหนึ่งตระหนักว่าสังคมไทยกำลังเดินเข้าไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ และเผชิญปัญหาต่างๆ ที่ยากต่อการเข้าใจและแก้ไขจะวิกฤติและขัดแย้งกันมากขึ้นเป็นวิกฤตการณ์คลื่นลูกที่๔แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งยากกว่าวิกฤตการณ์คลื่นลูกที่๑-๓การต่อสู้เชิงปฏิกิริยาแบ่งข้างแบ่งข้างจะไม่สามารถออกจากโครงสร้างที่ซับซ้อนได้แต่จะนำไปสู่ความรุนแรงนองเลือด

คนไทยจำนวนไม่ใช่น้อยต่างกรรมต่างวาระได้พยายามสร้างทุนทางสังคมไว้ใช้ยามประเทศไทยเคลื่อนไปถึงจุดวิกฤตแห่งความแตกแยกทุนทางสังคมที่ว่ำนั้นประกอบด้วย

(๑) **การวางตัวเป็นกลาง**ไม่เข้าไปสู่ความเป็นข้างเป็นขั้วหรือเกลียดชังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งเมื่อถึงเวลาจะได้มีบทบาทช่วยสมานได้ฝ่ายที่เป็นข้างเป็นขั้วไม่ชอบฝ่ายที่เป็นกลางเพราะอยากให้เข้าข้างตนหรือกล่าวหาว่าเป็นพวกฝ่ายตรงข้ามฝ่ายที่เป็นกลางต้องใช้ความอดทนและการให้อภัยวิธีแห่ง**มัชฌิมาปฏิปทา**นี้เติบโตขึ้นมากในสังคมไทยมาก

(๒) **พลังแห่งสันติวิธี**ตั้งแต่พ.ศ.๒๕๓๐คนไทยจำนวนหนึ่งตระหนักว่าศตวรรษหน้าจะเป็นศตวรรษแห่งความขัดแย้งและรุนแรงได้เคลื่อนไหวส่งเสริมให้สร้างความเชี่ยวชาญแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในช่วงต้นรัฐบาลทักษิณได้มีการเสนอให้ตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีมีนายพิชัยรัตนพลเป็นประธานกรรมการรวมถึงชัยวัฒน์สถาอานันต์มารคตามไทจิราภรณ์บุญนาคพรชัยมาตังคสมบัติอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดลได้ตั้งสถาบันสันติวิธีโดยเชิญโคทมอารียามาเป็นผู้อำนวยการนายแพทย์วันชัยวัฒนศัพท์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่นขณะนั้นได้ทุ่มตัวมาทำงานเรื่องสันติวิธีจนเป็นผู้เชี่ยวชาญ แพลและเรียบเรียงหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ถึง๓๓เล่มและมีลูกศิษย์ลูกหามากมายสถาบัน พระปกเกล้ามีพลเอกเอกชัยศรีวิลาศผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลได้ทำ หลักสูตร ๔ส(เสริมสร้างสังคมสันติสุข)และหลักสูตรสันติวิธีซึ่งสร้างนักสันติวิธีเป็นจำนวน มากอีกทั้งเกิดสถาบันสันติวิธีขึ้นในมหาวิทยาลัยต่างๆหลายแห่งรวมทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ พระมหาหรรษาธมมหาโสดำเนินการอยู่เหล่านี้เป็นทุนทางสันติวิธีที่เกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งจะ นำมาใช้พลิกสถานการณ์วิกฤติ

นอกจากนั้นสถาบันพระปกเกล้ายังสร้างทุนเพื่อประชาธิปไตยที่มีคุณภาพไว้มากและ ปีนี้ก็ขับเคลื่อนเรื่องการก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำเพื่อประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

(๓) **การสร้างฐานของประเทศให้แข็งแรงและมีภูมิคุ้มกัน**ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานของประเทศถ้า ฐานของประเทศแข็งแรงจะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคงถึงระดับชาติจะวิกฤตอย่างไรๆ ถ้าฐานของประเทศบูรณาการกันแข็งแรงก็ยังไม่เป็นไรหรือฟื้นตัวขึ้นมาจากข้างล่างได้ตาม แนวคิด “พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน” มีผู้คนและองค์กรต่างๆช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนความ เข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจนขณะนี้ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เก่งๆและดีๆหลายแสนคนแล้วและ มีนวัตกรรมดีๆทางสังคมเกิดขึ้นมากมายทั้งนี้ด้วยวิธีคิดแบบประสานไม่ใช่แบ่งแยกและตัด รอนเราจึงเห็นความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้ง**อบต.**กำนันผู้ใหญ่บ้านกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่นกรมพัฒนาชุมชนกรมการปกครอง**พอช.สสส.รทส.**และอื่นๆเป็นการ**ถักทอพลังบวก ในสังคมไทยขนาดใหญ่ที่สุด**พลังบวกที่เกิดจากการถักทอของคนไทยจะเข้ามาพลิก สถานการณ์วิกฤติ

(๔) **ประชาคมจังหวัด**ในทุกจังหวัดมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเป็นประชาสังคมจังหวัดใน ประเด็นต่างๆรวมทั้งประชาคมสมัชชาสุขภาพซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในข้อ (๕)

(๕) **พลังขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม(Participatory Public Policy Process = P⁴)**นโยบายสาธารณะมีผลกระทบทุกอณูของสังคมนโยบายสาธารณะที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อสุขภาพวะของคนทั้งมวลแต่ก็เป็นเรื่องยากที่สุดเพราะอวิชชาและระบบผลประโยชน์ **สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.)**ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายเพื่อมาทำพันธ กิจที่ยากนี้คือการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม**สช.**ได้จัดประชุมสมัชชา สุขภาพแห่งชาติมาเป็นเวลา๑๐ปีโดยมีผู้แทนจากองค์กรต่างๆรวมทั้งจาก

พื้นที่หลายร้อยองค์กรเข้าร่วมเพื่อฝึกคนไทยทุกฝ่ายให้ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เป็น **สช.** จึงเป็นองค์กรที่เชี่ยวชาญที่สุดในเรื่องนี้

การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญที่สุดและ **สช.** ก็อยู่ในฐานะที่จะเป็นแกนนำในการชวนทุกฝ่ายในสังคมเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อน

ทุนทางสังคมทั้ง๕ประการที่กล่าวมาข้างต้นร่วมกันดำเนินไปบนเส้นทางมัชฌิมาปฏิปทาที่จะดึงคนไทยเข้ามาถักทอพลังบวกในสังคมไทยขนาดใหญ่ด้วยความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ

เริ่มต้น **สช.** สถาบันพระปกเกล้าและสถาบันสันติวิธีต่างๆรวมทั้งองค์กรอื่นๆที่ทำงานทางมัชฌิมาปฏิปทาพัฒนาประเทศไทยรวมกันเป็น **เครือข่ายคนไทยถักทอพลังบวกขับเคลื่อนการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ** เนื่องจากวัตถุประสงค์มีคุณค่าสูงส่งใช้หัวใจคือการทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ (Heart) ใช้ความรู้และปัญญา (Head) ไม่ใช่พลังกำลังหรือความเกลียดชังประกอบด้วยการลงมือทำและการจัดการ (Hand) เครือข่ายถักทอพลังบวกในสังคมไทยจะได้รับความศรัทธาและมีคนเข้าร่วมมากขึ้นๆแม้เริ่มต้นฝ่ายที่ขัดแย้งกันจะยังไม่ถนัดที่จะเข้าร่วมก็ไม่ใช่ไร แต่พลังบวกที่เติบโตใหญ่ในสังคมไทยจะไปลดพลังงานลบหรือลดความเสียหายจากพลังลบและสามารถเปลี่ยนลบเป็นบวกได้ในที่สุด

การถักทอพลังงานบวกในสังคมไทยด้วยมัชฌิมาปฏิปทาเมื่อขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องจะไปคลายปมต่างๆ ที่ผูกกันไว้เป็นโครงสร้างหรือ “เชง” ที่กักขังคนไทยไว้ให้จิกตักกันและไปสู่ความเจริญที่แท้จริงไม่ได้เมื่อเราหลุดออกจาก “เชง” การถักทอพลังบวกในสังคมไทยด้วยมัชฌิมาปฏิปทาจะเป็นพลังส่งให้สังคมไทยเคลื่อนไปสู่ยุคศรัอาริยะ